

KULTUROLOŠKI ASPEKT GLOBALIZACIJE

Geografske osnove globalizacije
8. predavanje

Izv. prof. dr. sc. Jelena Lončar

ISHODI UČENJA

- Razumjeti i objasniti ulogu kulturnih razlika i promjena koje doživljavaju pod utjecajem globalizacije.
- Znati objasniti pojam lokalne kulture i njen odnos prema masovnoj kulturi.
- Navesti uzroke nestanka kulturnih posebnosti poput kulturnog identiteta i/ili njegova nestanka u „korist“ globalizacije.

Što je kultura?

- Tijekom većeg dijela 20.st. antropolozi su definirali kulturu kao:
skup zajedničkih vjerovanja, običaja i ideja koje su ljude držale na okupu u prepoznatljivim i samo-identificiranim grupama.
- Očito je i kako članovi bliskih grupa imaju radikalno različite poglede na njihova društva.
- Kultura se više ne promatra kao sustav znanja naslijeđen od predaka.

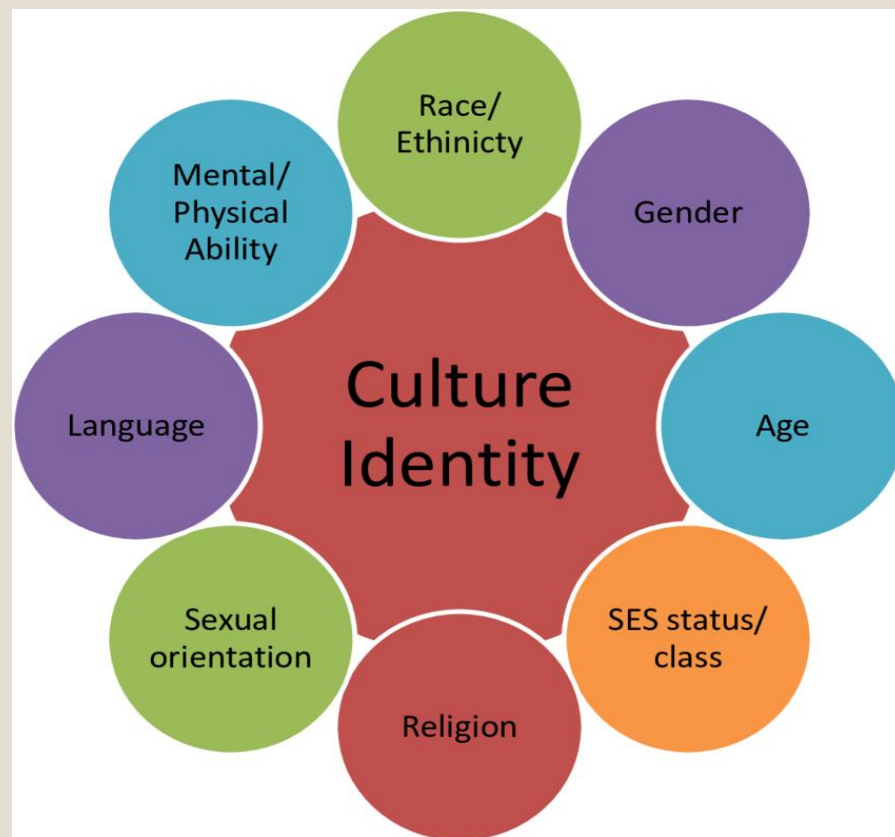
- Mnogi znanstvenici iz društvenih područja sada definiraju kulturu kao:

- ✓ *Skup ideja, atributa i očekivanja koji mijenjaju kako ljudi reagiraju na promjenjive okolnosti. Na početku 21. st. pad barijera potpomognut padom komunizma kao i uspon online trgovine, povećali su ubrzanje socijalnih promjena svugdje u svijetu.*

- ✓ Informatičko-medijska revolucija i njeni kulturni proizvodi prelaze geografske granice i svojim kulturnim zračenjem - preoblikuju lokalni kulturni prostor.

- ✓ Proširuju se lokalni horizonti, vrši se homogenizacija ukusa, zabave i hrane, kao i životnih stilova.

- Globalizacijski proces uključuje sve veći broj kulturnih elemenata, proširuje prostorne dimenzije kulture, a uključivanjem sve većega broja ljudi potiče aktivno djelovanje kulture.
- U prošlosti i danas dodiri kultura su se prožimali, ali i iskazivali konfliktne oblike.

Sl. 1. Kulturni identitet ovisi o brojnim činiteljima

Izvor: Crawford, D., 2017: Culture-based Countertransference, Research gate, file:///D:/Preuzimanja/culturebasedcountertransference.pdf

◦ *Encyclopedia Britannica*:

- ✓ Pojam kulturološke globalizacije je fenomen na koji utječe difuzija dobara i ideja i koji se reflektira u standardizaciji kulturalnog izražavanja diljem svijeta.
- ✓ Globalizacija – promatra se kao trend prema homogenizaciji koja će na kraju sva ljudska iskustva učiniti istima.

Kulturne značajke

- To su individualne komponente kulturalnog kompleksa.
- Mogu se podijeliti na 3 kategorije:
 - ✓ SOCIOLOŠKA – interakcijske forme, zakoni, regulative.
 - ✓ IDEOLOŠKA – vjera, politika i ne-sekularan sustav vjerovanja.
 - ✓ TEHNOLOŠKA – tehnički sustav i mogućnosti koji rezultiraju infrastrukturom.

Kulturna revolucija

- Pojavlja se kad se kulturne značajke dramatično promijene, a korijeni tih promjena postanu višestruki.
- Može biti posljedica razvoja ključnih tehnologija (kotač, sjedilačka poljoprivreda, motor s unutarnjim izgaranjem, internet itd.) ili povijesnih silnica.

Kina - kulturna revolucija koja to nije

- Politika koja se pod vodstvom Mao Cetunga (Mao Zedonga) provodila u Kini u drugoj polovici 1960-ih.
- Službeno je objavljena na XI. plenumu CK KP Kine 8. VIII. 1966 (*Odluka o velikoj proleterskoj kulturnoj revoluciji*).
- Cilj joj je bio učvršćenje Maove vlasti i uklanjanje reformatorskoga dijela kineskog vodstva kao revizionista i neprijatelja revolucije.

Sl. 2. Mao Cetung i njegova revolucionarna promidžba

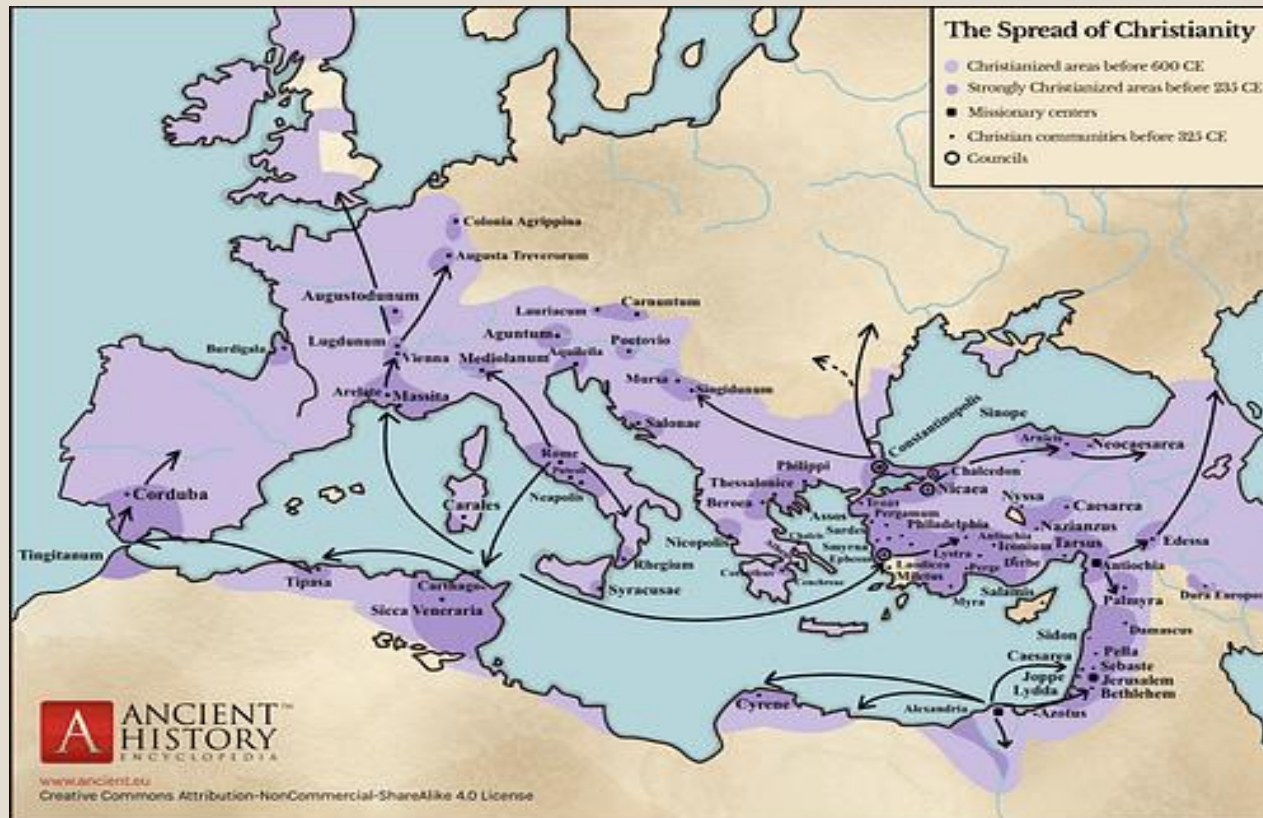
Izvor: <https://www.britannica.com/story/chinas-cultural-revolution>

- Posljedica kulturne revolucije bilo je gospodarsko i društveno nazadovanje - zatvarane su škole, sveučilišta i kulturne institucije.
- Bili su proganjani politički neistomišljenici, a mnogobrojni su zatvarani u radne logore, gdje ih je više stotina tisuća ubijeno - pojedine procjene navode i do 2 milijuna ubijenih.
- Ekstremizam kulturne revolucije bio je okončan do 1969. g.
- Nakon Mao Tse-tungove smrti (1976.), uslijedio je obračun sa zagovornicima radikalne politike, pa je ekstremizam kulturne revolucije i službeno bio kritiziran.

Kulturna difuzija

- Proces širenja kulturnih značajki od jednog mjesta prema drugima.
- Počinje širenjem osobnim interakcijama: migracije, širenje Carstava i sl.
- *Kulturno ognjište* - regija ili lokacija koja je izvorište tih kulturnih značajki.
- Npr. Mezopotamija – kult. ognjište iz kojeg se proširila primarna poljoprivreda.

KRŠĆANSTVO KAO PRIMJER KULTURNE DIFUZIJE

Sl. 3. Širenje kršćanstva u Europi i Maloj Aziji do 6. st.

Izvor: Ancient History Encyclopedia, <https://www.ancient.eu/image/11713/spread-of-christianity-map-up-to-600-ce/>

KULTURNI UTJECAJI KAO OSNOVA MULTIKULTURALNOSTI

Sl. 4. Primjer integriranosti doseljenih u društvo

Izvor:

<https://culturaldiplomacyandhumanrights.wordpress.com/2013/04/20/swedens-multiculturalism/>

- Pr. Europe kao kršćanskog kontinenta u kojem se može naći mnoštvo obilježja drugih religija npr. džamija.
- Kulturna difuzija uzrokuje stvaranje multukulturalnog društva.

Sl. 5. Primjer širenja kulturne homofobije

Izvor:

www.memegenerator.net

JEZICI KAO ZNAK KULTURNE RAZNOLIKOSTI U EUROPI

- Karta prikazuje korištenje drugog jezika bez uključivanja lokalnih jezika koji se govore u pojedinoj državi.
- Također, u Europi i imigranti (iz preko 100 država) sa sobom donose svoje lokalne jezike.

Sl. 6. Drugi jezik po zastupljenosti u europskim državama

Izvor: www.theguardian.com/news/datablog/2014/sep/26/europeans-multiple-languages-uk-ireland

STANDARDIZACIJA KULTURE

- Neoliberalno globalizacijsko kulturno ognjište danas - svjetska gradska mreža.
- U njoj dominiraju SAD i Zap. Europa.
- Deteritorijalizacija kulture.
- Što čini kulturni imperijalizam?
- ✓ Jezici, turizam, globalni brendovi, mediji?

- Standardizacija odjeće, hrane, glazbe, arhitekture i sl. vidljiva je na svim kulturnim artefaktima.
- Svjedoci smo procesa komodifikacije kulturnih praksi.
- Individualni stilovi i ukusi sada imaju globalnu vrijednost.
- Postoji li tzv. kozmopolitska kultura?

Razvoj globalnih civilizacija

- Sve civilizacije prolaze kroz 4 stadija:
 - nastanak,
 - uspon,
 - opadanje i
 - raspad.

- Da bi se oblikovala kao civilizacija odn. napredovala i širila, društva moraju odgovoriti na razne izazove i pritiske s kojima su egzistencijalno suočena.

- Civilizacije su i ona proizvodna društva koja raspoložu nekim *sredstvom ekspanzije*, a različite civilizacije služile su se različitim sredstvima ekspanzije.
- Klasična se civilizacija služila npr. ekonomijom koja je uvelike počivala na ropstvu, dok je rana zapadna civilizacija pribjegavala vojnoj organizaciji.

*U svjetskoj povijesti
postoji 16 glavnih
civilizacija:*

- ✓ Metopotamska,
- ✓ Egipatska,
- ✓ Indijska,
- ✓ Kretska,
- ✓ Sinska,
- ✓ Hitska,
- ✓ Kananitska,
- ✓ Klasična,
- ✓ Srednjoamerička,

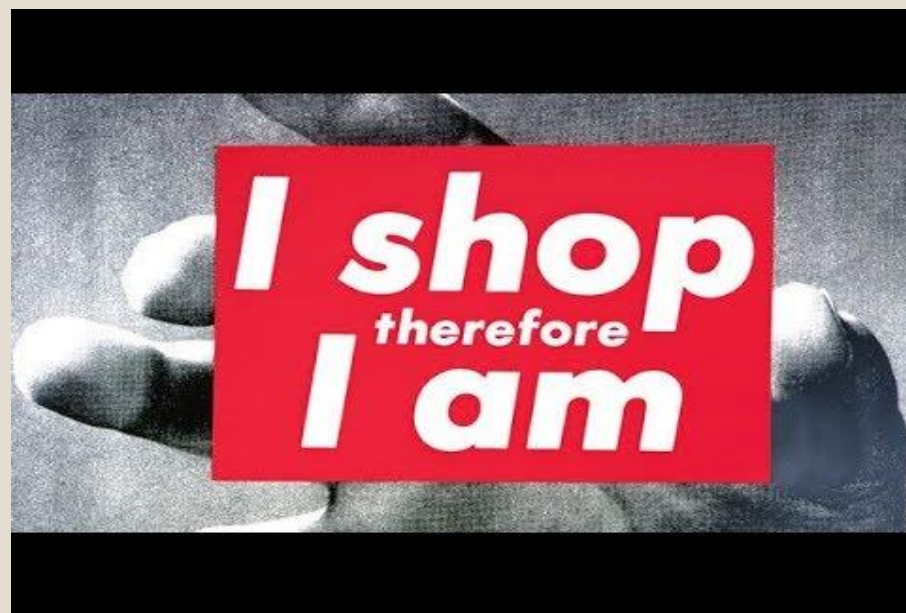
- ✓ Andska,
- ✓ Hinduska,
- ✓ Islamska,
- ✓ Kineska,
- ✓ Japanska,
- ✓ Pravoslavna i
- ✓ Zapadna.

- KRITERIJ PISMENOSTI

- Kriteriji pismenosti i gradskog života nisu uvijek dovoljni za određenje civilizacije.

Potrošački identiteti

- Nužnost daljnjeg jačanja međukulturalnih odnosa.
 - »McDonaldizacija«, tj. potrošačko društvo bez širokih obzora i povijesnog sjećanja.
 - Dominacija konzumerizma nakon 2. svj. rata.
-
- Rad se referira na poznatu izreku franc. filozofa Renea Decartesa - „Mislim, dakle jesam” i činjenicu da danas ljude sve više određuje ono što posjeduju, a manje što/kako misle i razmišljaju.

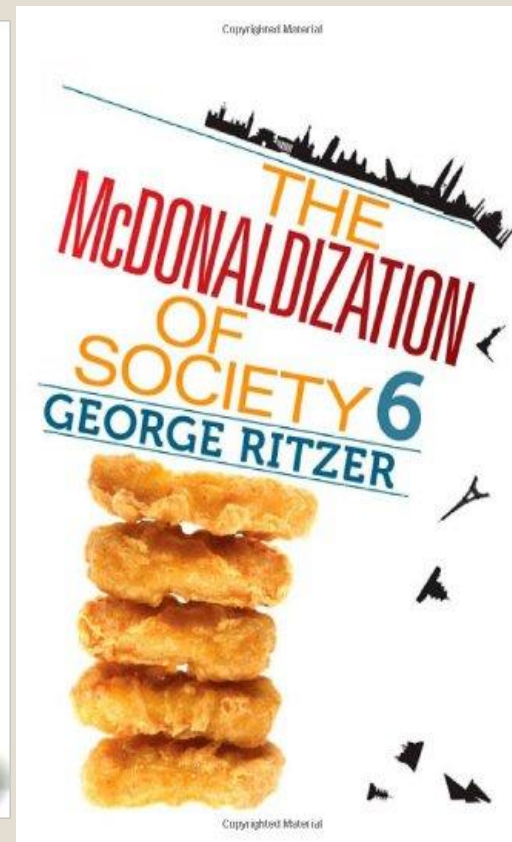
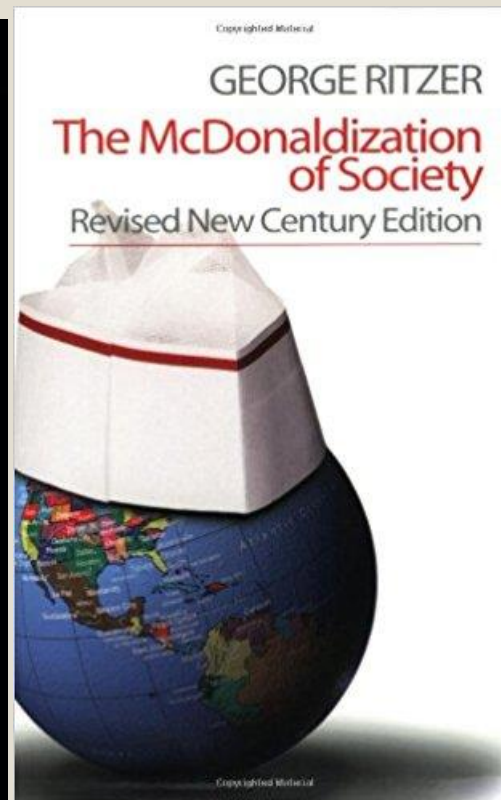
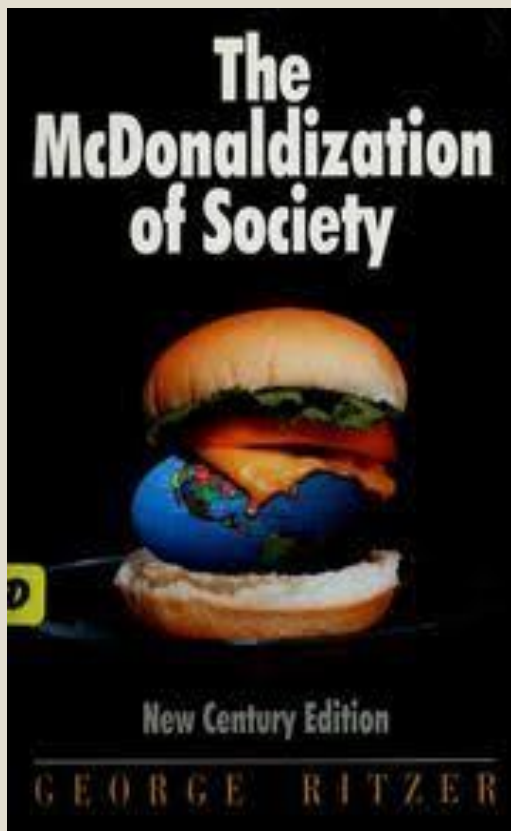

Sl. 7. Rad Barbare Kruger, 1987.

Izvor:<http://www.artnet.com/artists/barbara-kruger/untitled-i-shop-therefore-i-am-aXB19HyZ2RQTie638E6pBQ2>

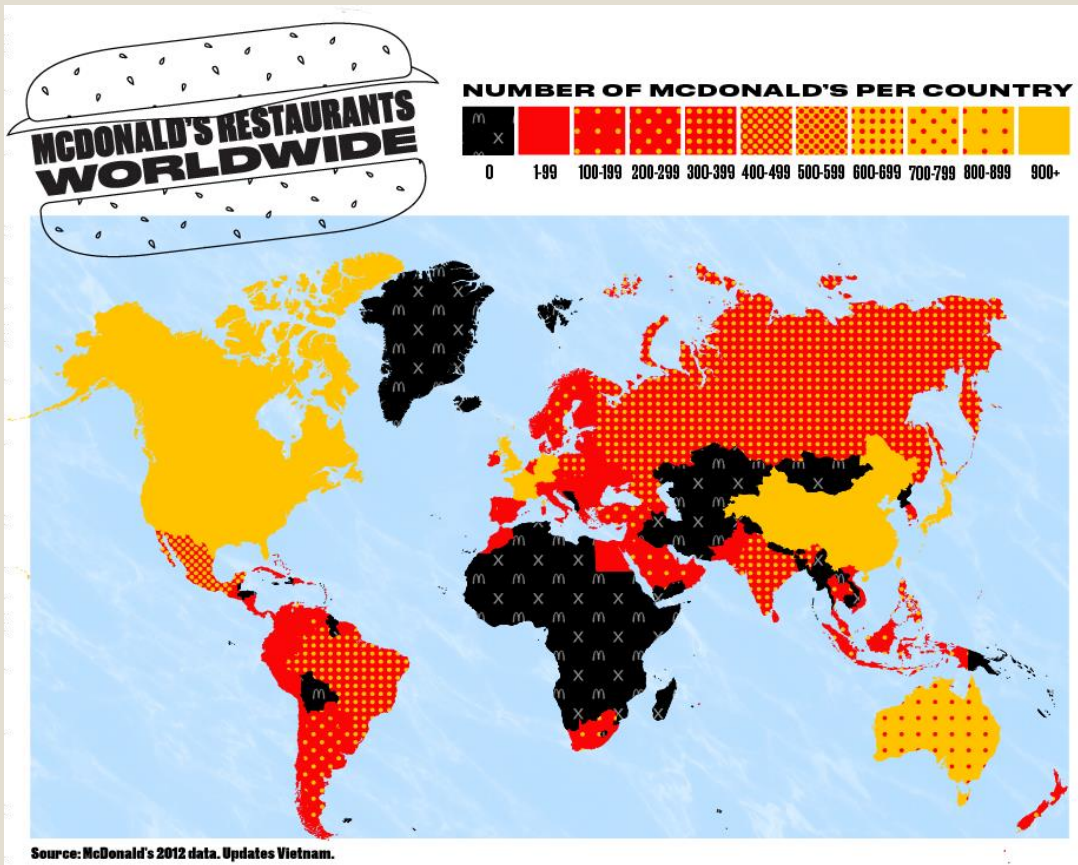
“McDonaldizacija”

- Brojne knjige s mnogobrojnim izdanjima napisane na ovu temu.
- Podrazumijeva primjenu poslovnog modela *fast food* u društvenim institucijama.

Sl. 8. Različita izdanja knjiga na temu McDonaldizacije

Izvor: <https://www.amazon.com/McDonaldization-Society-6-George-Ritzer/dp/1412954290>; <http://web.colby.edu/social-media-tango/2014/04/27/mcdonaldization-of-language-reality-or-hype/>

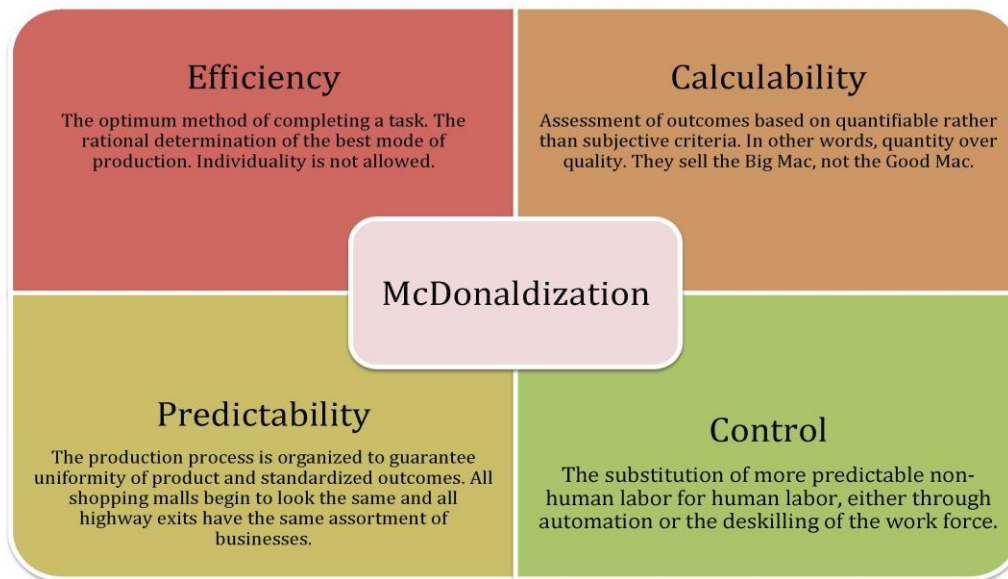

- McDonald's – postao simbol za brzu hranu, brzu modu, brzi profit - brzi način života općenito...kao i zapadnjačke kulture življenja.

Sl. 9. Države sa i bez McDonald's restorana

Izvor: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-07-18/where-in-the-world-there-are-no-mcdonald-s>

Glavna obilježja McDonaldizacije: efikasnost, proračunatost, predvidljivost i kontrola

Other Dimensions:

Irrationality - A side effect of over-rationalized systems. Ritzer himself hints that this is the fifth dimension of McDonaldization. An example of this could be workers on an assembly line that are hired and trained to perform a single highly rationalized task. Although this may be a very efficient method of operating a business, an irrationality that is spawned can be worker burnout.

Deskilling - A work force with the minimum abilities possible to complete simple focused tasks. This means that they can be quickly and cheaply trained and are easily replaceable.

Consumer Workers - One of the sneakiest things about McDonaldization is how consumers get tricked into becoming unpaid employees. They do the work that was traditionally performed by the company. The prime example of this is diners who bus their own tables at the fast food restaurant. They dutifully carry their trash to friendly receptacles marked "thank you." (The extreme rationalization of this is the drive-thru; consumers take their trash with them!) Other examples are many and include: ATM's, salad bars, automated telephone menus, and pumping gas.

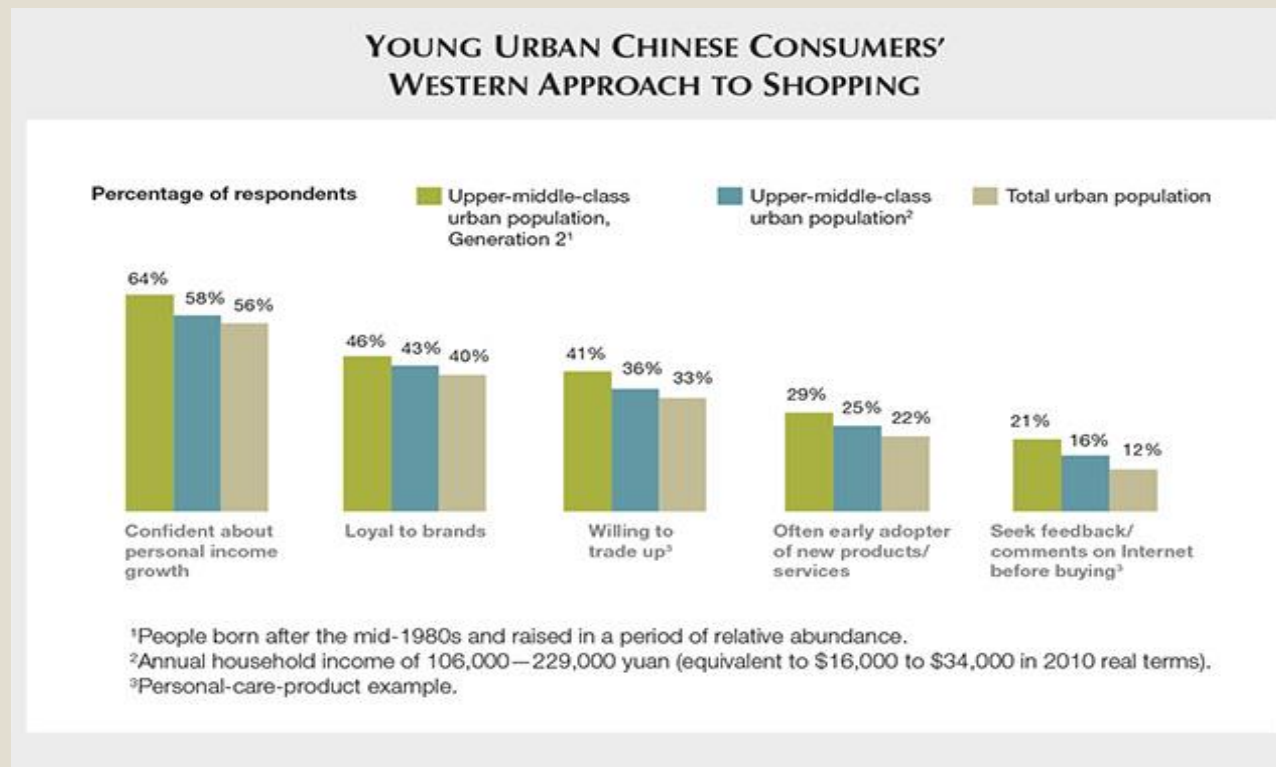
SOURCE: www.mcdonaldization.com

Sl. 10. Čimbenici McDonaldizacije

Izvor: <https://pl.pinterest.com/pin/372391462912709110/>

KUPOVINA KAO ODRAZ KULT. PRISTUPA

- Kinezi su nakon sredine 1980-ih povećali svoja prosječna primanja na oko 34.000 dolara.
- Posljedica: povećava se udio srednje klase, a time i udio kupaca robe široke potrošnje.

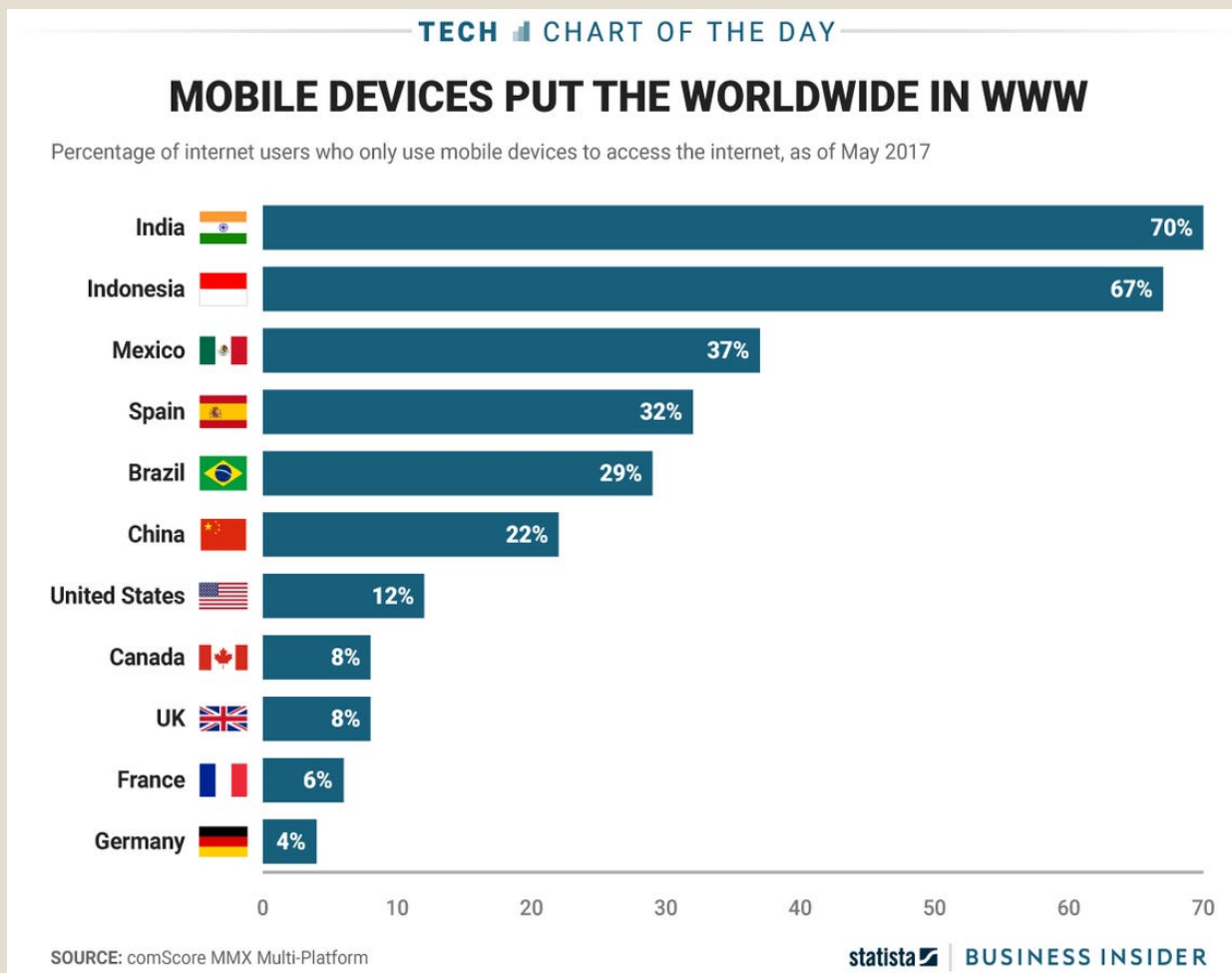
Sl. 11. Pristup mladih urbanih Kineza kupnji

Izvor: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>

Povezanost s internetom

- Elektronski mediji razdvojili su tradicionalne sastavne elemente „boravišta“, a elektronske poruke demokratiziraju i homogeniziraju boravišta omogućujući ljudima da stupe u kontakt i interakciju s drugima bez obzira na fizičku udaljenost.

MOBILNA TELEFONIJA KAO OSNOVA POVEZANOSTI

- U udjelu korisnika mobitela za pristup internetu isključivo preko mobilnih uređaja - dominiraju države u razvoju odn. visokorazvijene države.
- Europske države u ovom aspektu zaostaju.

Sl. 12. Udio vlasnika mobilnih telefona s pristupom internetu, 2017.

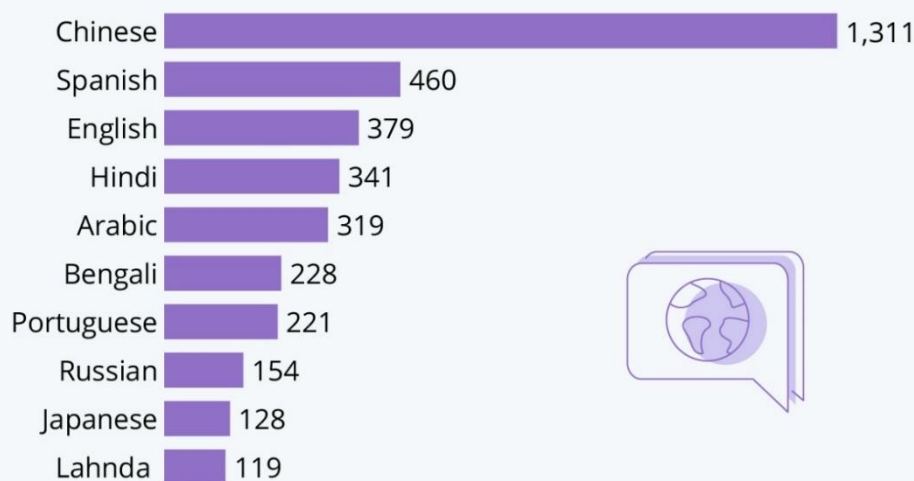
Izvor: <https://www.statista.com/chart/11803/internet-access-via-mobile-devices/>

Jezik kao kulturni element

- Jezik i govor - izravno ili neizravno, osnovno sredstvo komunikacije.
- Jezik je, kao i svaki drugi kulturni element, podložan promjenama.
- U uvjetima globalizacije, posebno su se pod pritiskom našle male države i njihove kulture.
- Najveća prepreka globalizaciji - na kulturnom planu - su kulturni identiteti.
- Uz jezik i književnost, umjetnost, religija i tradicija.

The World's Most Spoken Languages

Estimated number of first-language speakers worldwide in 2019 (millions)*

*Each language also includes associated member languages and varieties
Source: Ethnologue

statista

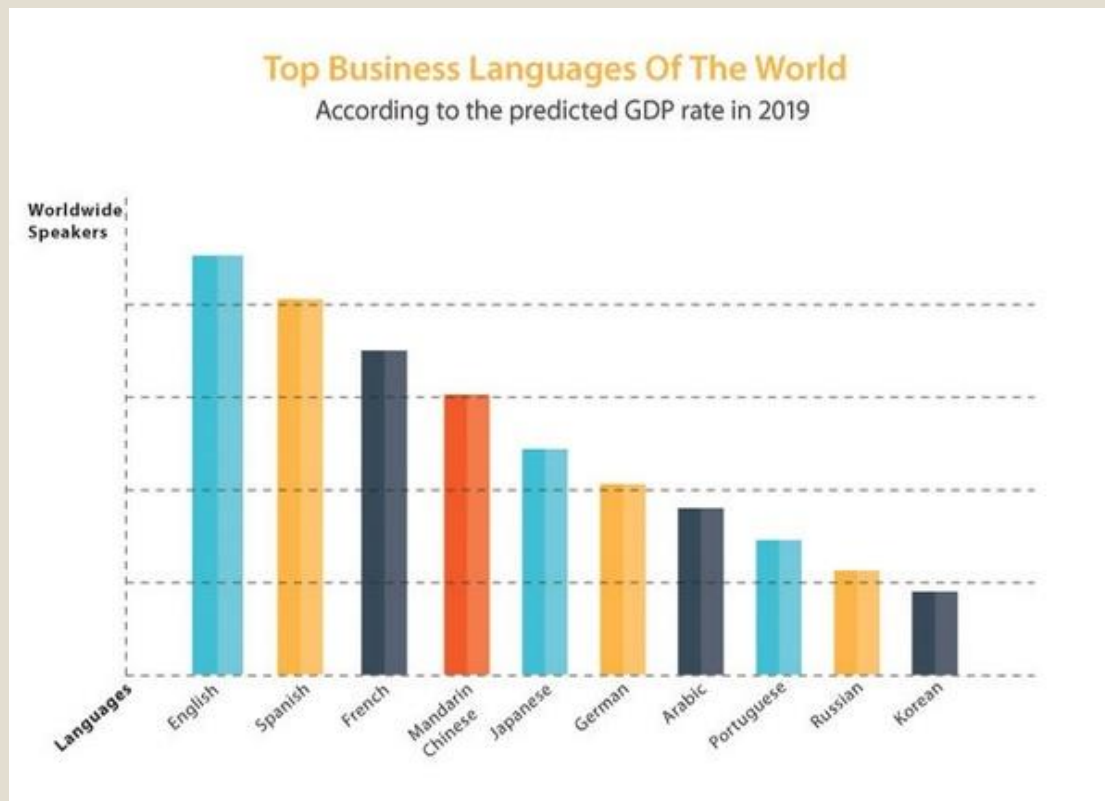
- Kineski kao prvi jezik dominira u broju govornika u svijetu.
- Slijede španjolski odn. engleski jezik.
- Engleski, iako se smatra globalnim jezikom – po broju govornika ipak zaostaje.
- Ipak, 1,5 mlrd. ljudi govori (rabi) engleski kao drugi ili treći jezik.

Sl. 13. Svjetski jezici s najviše govornika

Izvor: <https://www.statista.com/chart/12868/the-worlds-most-spoken-languages/>

JEZIČNA STANDARDIZACIJA

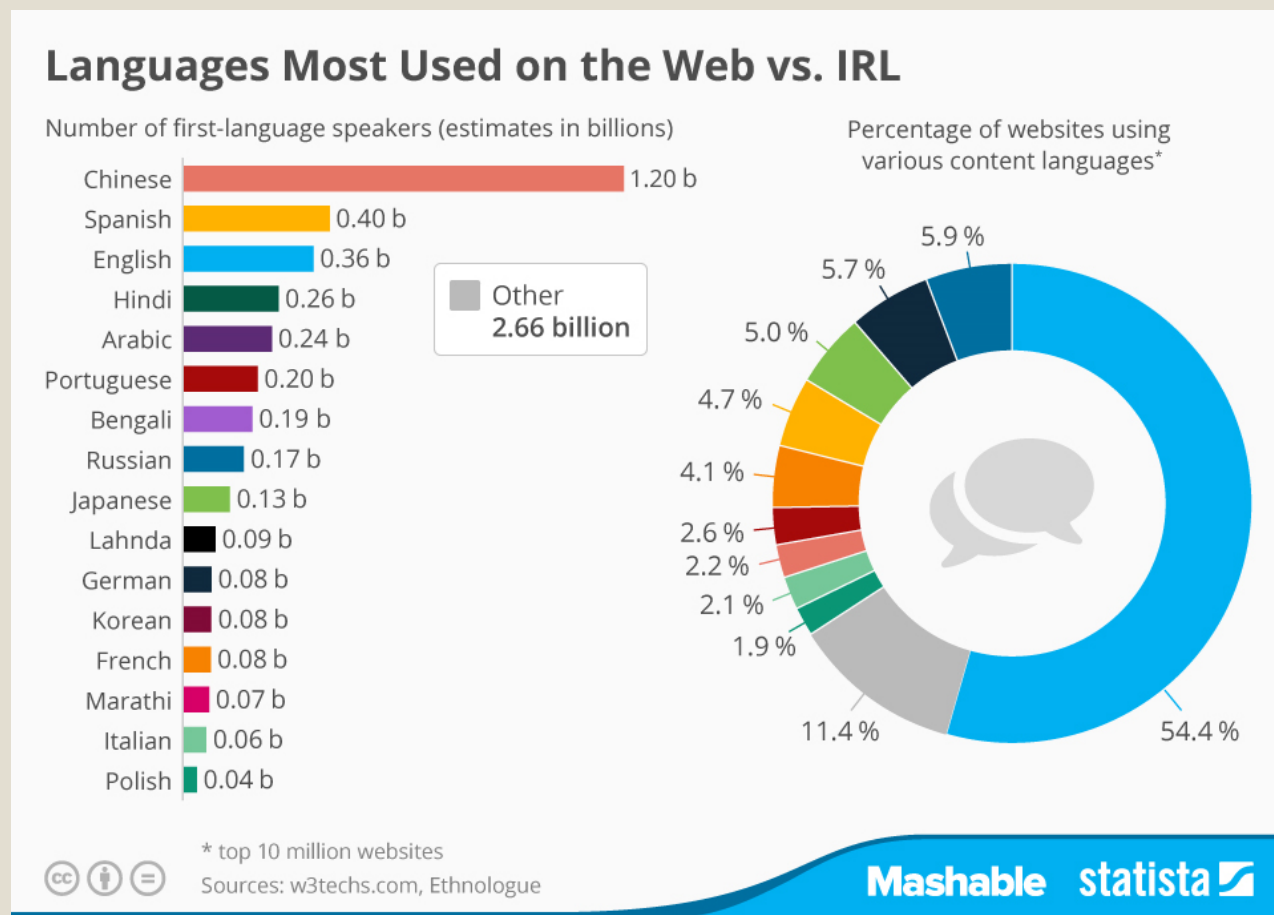
- 75 % svjetske pošte i 70 % elektronske pošte koja se slala internetom bila je pisana na engleskom jeziku.
- Engleski je vodeći jezik poslovnog sporazumijevanja.
- Slijede ga španjolski odn. francuski jezik.

Sl. 14. Vodeći jezici u poslovnoj komunikaciji, 2019.

Izvor: <https://flixtranslations.com/the-importance-of-translation-in-business/>

- Najveći broj korisnika interneta koriste kineski jezik.
- 54 % pretraživanja sadržaja interneta je na engleskom jeziku.
- Raznolikost jezika pri korištenju interneta je vrlo mala.

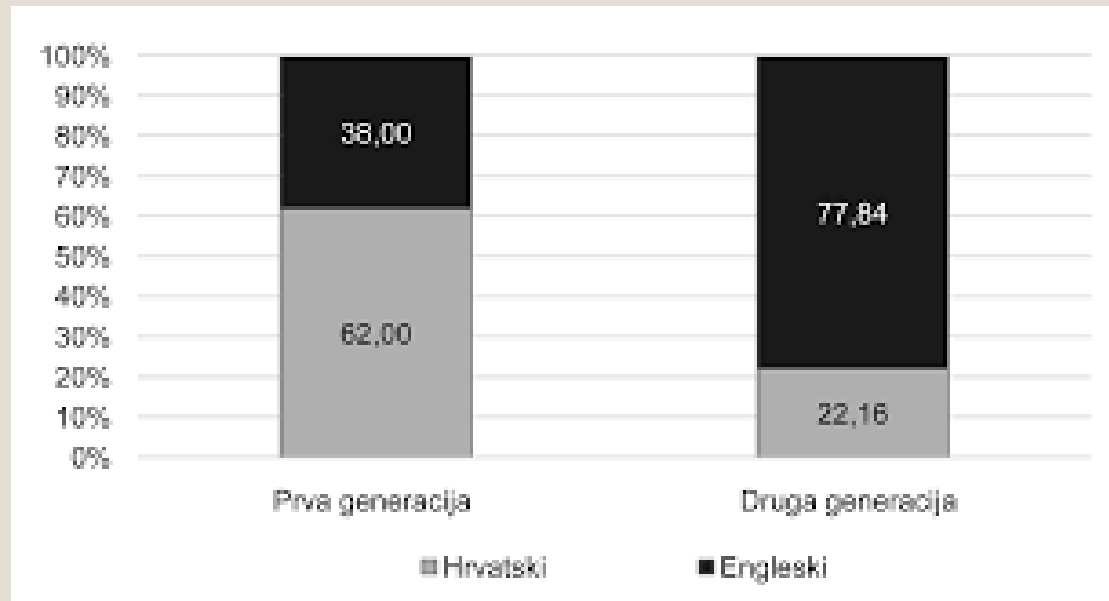
Sl. 15. Korištenje interneta prema jezicima, 2015.

Izvor: <https://www.statista.com/chart/4140>

- *Esperanto* - izum poljskoga liječnika Ludwika Lazara Zamenhafa (1859. - 1917.)
- Nastao 1887. godine i nazvan prema lat. riječi *sperare*, što znači nadati se.
- Umjetni je ili planski međunarodni jezik.
- Od svih umjetnih jezika najrasprostranjeniji s tisućama sljedbenika/govornika u svijetu, pa i u Hrvatskoj.

NESTAJANJE JEZIKA

- U Kanadi - prva generacija doseljenih koristi u značajnoj mjeri hrvatski jezik.
- Druga generacija – manje od 1/4 poznaje jezik države iz koje potječe.

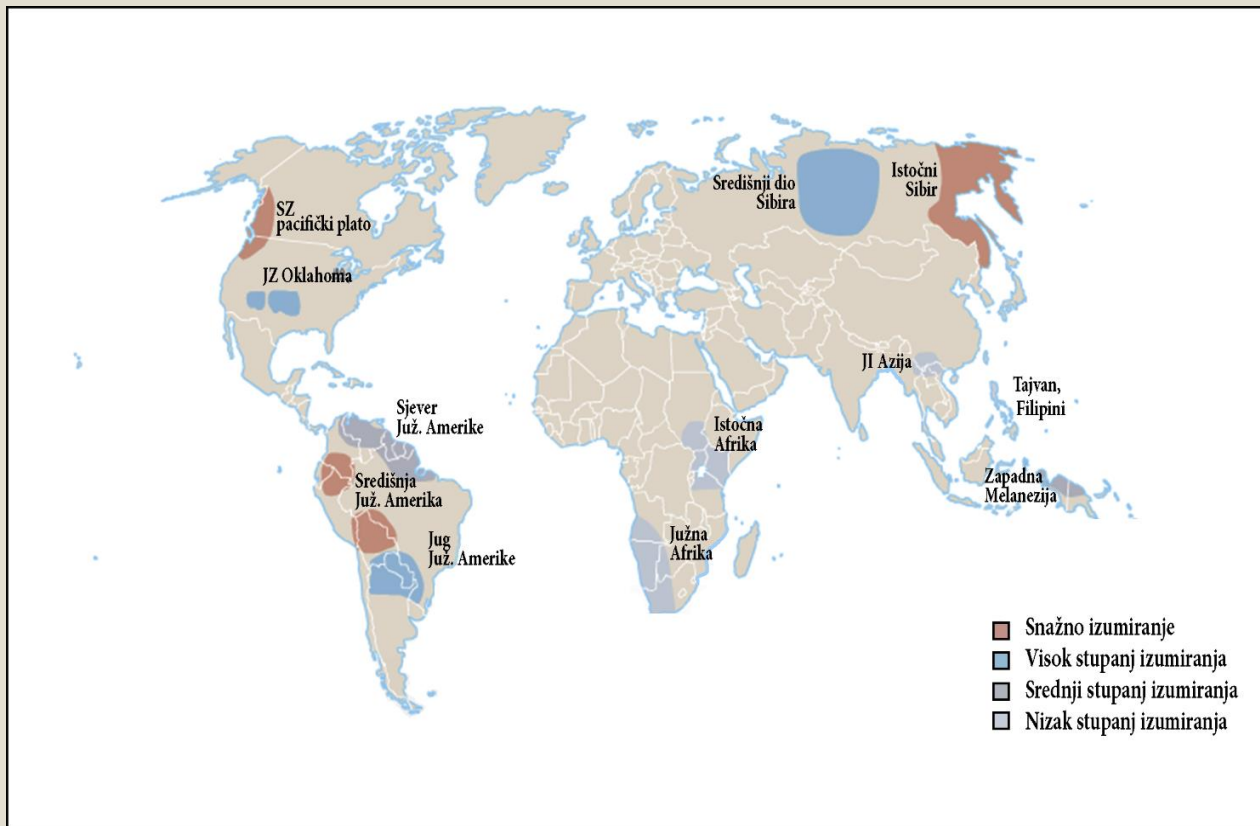

Sl. 16. Kakva je situacija s hrvatskim jezikom?

Izvor: Petrović, I., 2017. Očuvanje hrvatskog jezika u Kanadi, Migracijske i etničke teme, 1, 7 – 36.

- Nestajanje jezika teče sve brže.
- U prosjeku, svaka dva tjedna po jedan jezik izgubi svoje govornike.
- To je 25 jezika godišnje.
- Izumiru ili se prestaju govoriti.
- Položaj malih jezika?

- Među najugroženijima su jezici u izoliranim područjima svijeta.
- Također su snažno ugroženi jezici domorodačkih naroda.

Sl. 17. Najugroženiji jezici u svijetu

Izvor: <https://www.swarthmore.edu/>

Globalizacija i identiteti

- Kultura i kulturni identiteti kao kolijevke generalnih identiteta civilizacija - nalaze se u tranziciji i vrtlogu globalizacijskih procesa.
- Globalizacija uvjetuje:
 - 1. Nove kulture,
 - 2. Sukobe kultura te
 - 3. Inicijative za priznavanje novih multikulturnih identiteta.

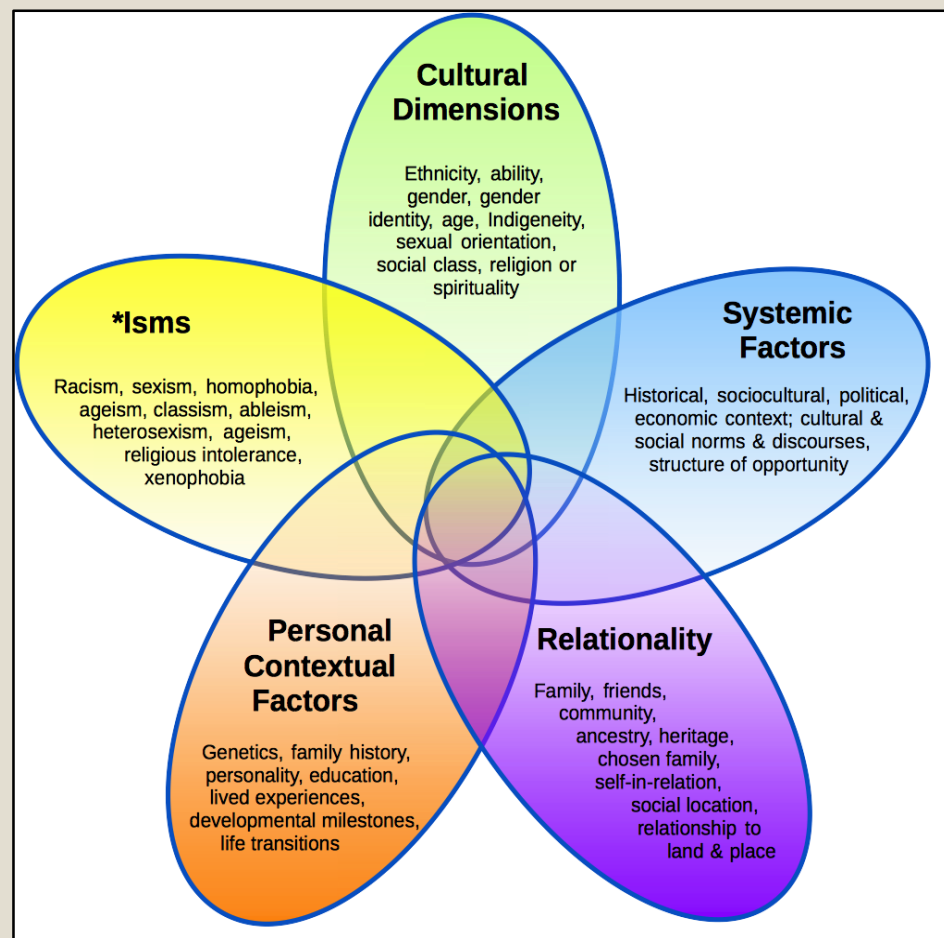
- Globalizacija kulture povlači za sobom pitanje identiteta.
- Globalizacijski su procesi "plodno tlo" za transformaciju i redefiniranje identiteta.
- Tim više ako se ima na umu da u identitetima postoji i nešto konstantno.

Sl. 18. Što je kulturni identitet pojedinca?

Izvor: www.communicationtheory.org/cultural-identity-theory/

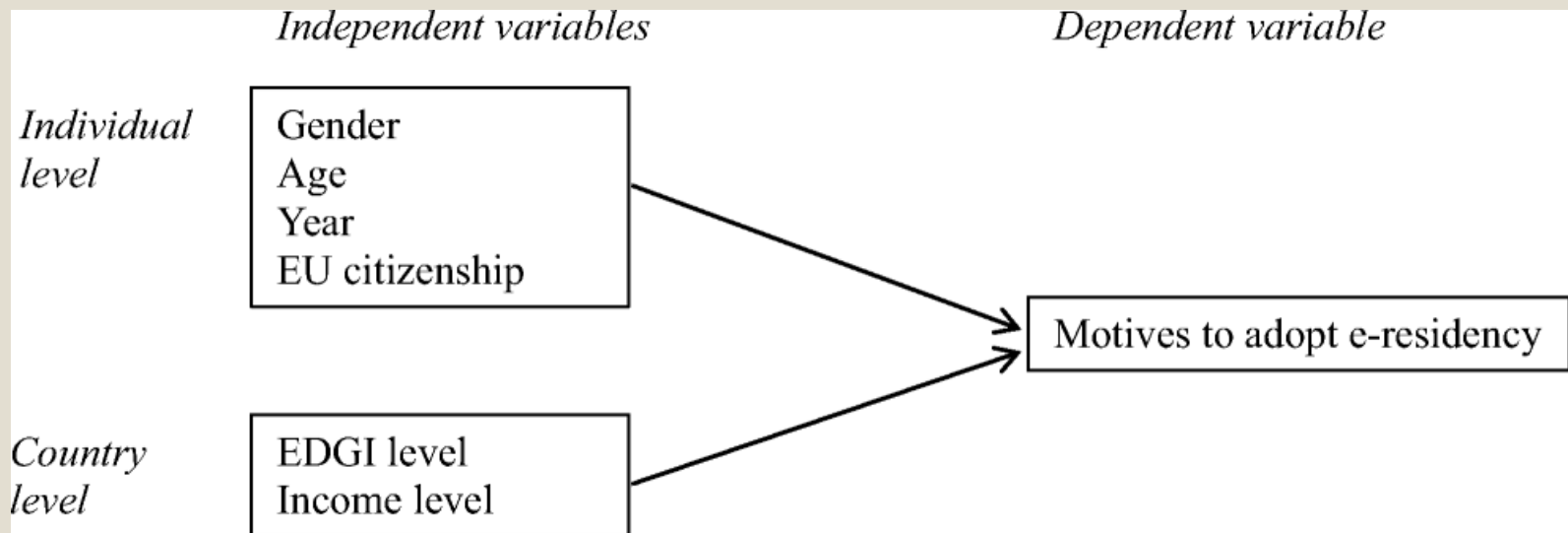
- Nastajanje 'svjetske kulture' - pogubno jer bi neposredno dovela u pitanje autentičnu regiju, odn. kulturnu različitost.
- Sredstva masovnih komunikacija omogućuju širenje *popularne kulture* i razvoj tzv. globalne kulture.
- To je svojevrsna prijetnja kulturnim i nacionalnim identitetima koji čine raznolikost svijeta.

Sl. 19. Neki faktori koji utječu na kulturni identitet

IDENTITET I DRŽAVLJANSTVO

- Državljanstvo – dokaz pripadnosti određenoj političkoj i kulturnoj zajednici.
- Danas je sve aktualnije i e-državljanstvo – transnacionalni digitalni identitet.
- Pokrenula ga je estonska vlada kako bi nadržavljanima omogućila pristup estonskoj digitalnoj infrastrukturi i e-uslugama.

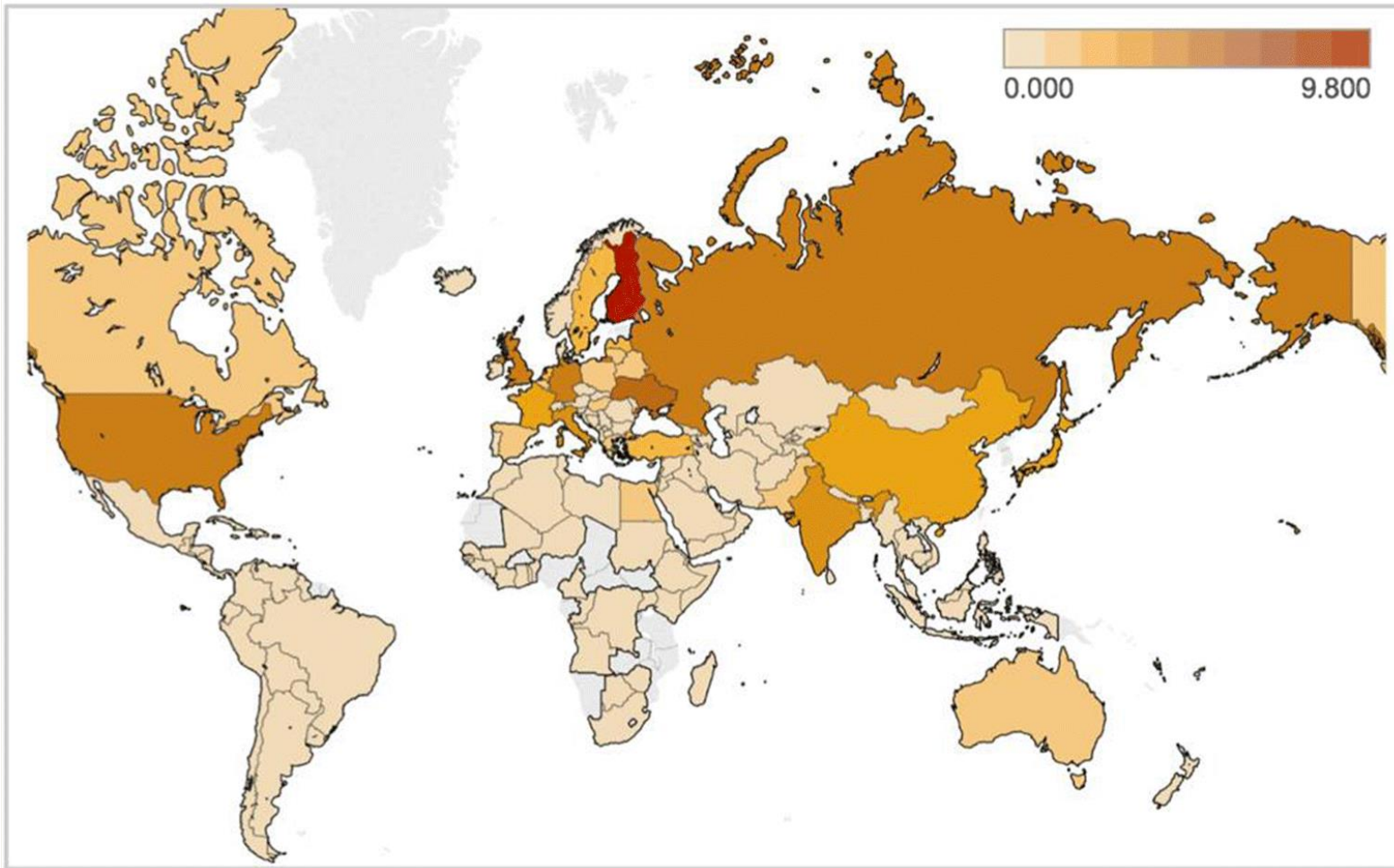

Sl. 20. Državljanstvo i identitet

Tab. 1. Društvene implikacije e-državljanstva

Social implications		Dimensions		
Implications of digital identity systems	Practical implications	Entitlement and access <i>Who are entitled and have access to a digital identity under particular digital identity system/ scheme?</i>	Scope and functionality <i>For what purposes particular digital identity system/ scheme has been designed and in which usage contexts the digital identity can be employed?</i>	Adoption and use <i>Who will actually adopt the digital identity and benefit from particular digital identity system/ scheme?</i>
	Theoretical implications	Digital inclusion	Digital enablement	Digital participation
		Aforementioned dimensions as constitutive to digital citizenship		
Implications of e-residency	Practical implications	Entitlement and access <i>Formally inclusive, independent of applicant's nationality (citizenship) and place of residence</i>	Scope and functionality <i>A means for digital authentication in online transactions and for digital signature</i> <i>Location-independent access to public and private e-services, including online banking and an opportunity to register one's business to Estonia and manage it remotely</i>	Adoption and use <i>Global adoption driven by different individual motives and needs</i>
	Theoretical implications	E-residency as constitutive to de-territorial transnational citizenship and digitally enabled virtual mobility and migration		

E-DRŽAVLJANSTVO

N = 25.560

Sl. 21. Geografska raspodjela prijava za e-državljanstvo

Izvor: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10796-019-09908-y/figures/1>

Literatura i izvori

- Dicken, P., 2003: *Global shift: Reshaping the global economic map in the 21st ct.*, The Guilford Press, p. 632.
- Čolić, S. 2004: Globalizacija, kultura kapitalizma i globalna kultura, *Nar.umjetnost* 41/2, 185 - 192.
- Gabrić M., Makovac, P., 2016: Globalizacijski procesi i buduća faza razvoja kapitalizma, *Tranzicija*, god. XVIII, br. 38.
- Grbić, J., 2004: Jezični procesi, identitet i globalizacija, *Nar.umjetnost*, 41/2, 235 - 253.
- Jagić, S., Vučetić, M., 2012: Globalizacijski procesi i kultura, *Acta Iadertina*, 9, 15 - 24.
- Karlić, I., 2009: Dvoznačnost fenomena globalizacije, *Filozofska istraživanja*, 113, god. 29, 87 - 106.
- Kalanj, R., 1998: Globalizacija, civilizacija i moć, *Socijalna ekologija*, 1 - 2, vol. 7.
- Kaluđerović, Ž., 2008: Poimanje globalizacije, *Filozofska istraživanja*, 113/29, 15 - 29.
- Milardović, A., 1999: *Globalizacija*, Pan Liber, Osijek-Zagreb-Split
- Petrović, I., 2017: Očuvanje hrvatskog jezika u Kanadi, *Migracijske i etničke teme*, 1, 7 - 36.
- Režan, P., 2012: Vodi li globalizacija „sukobu civilizacija?“, *Acta Iadertina*, 9, 33 - 46.
- Šimić, J., 2009: Religije i crkve pred izazovom globalizacije, *Filozofska istraživanja*, 116, 29 (4), 745 - 761.
- Ancient History Encyclopedia, <https://www.ancient.eu/image/11713/spread-of-christianity-map-up-to-600-ce/>
- Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/story/chinas-cultural-revolution>
- Statista, <https://www.statista.com/chart/11803/internet-access-via-mobile-devices>

Preporuke za daljnje čitanje

- Aristova, N., 2016: Rethinking cultural identities in the context of globalization: linguistic landscape of Kazan, Russia, as an emerging global city, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 23, p. 153 – 160., www.sciencedirect.com
- Bhawuk, D. P. S., 2008: Globalization and indogenous cultures: Homogenization or differentiation?, *International Journal of Intercultural Relations*, 32, p. 305-317, www.elsevier.com
- Crawford, D., 2017: Culture-based Countertransference, Research gate, file:///D:/Preuzimanja/culturebasedcountertransference.pdf
- Hassi A., Storti, G., 2012: *Globalization and Culture: The Three H Scenarios*, Chapter 1, InTech Open Science, <https://www.intechopen.com/books/globalization-approaches-to-diversity>
- Jagić, S., Vučetić, M., 2013: *Globalizacijski procesi i kultura*, Acta Iadertina, 9(2012), 15-24.
- Kryzan-Stanojević, B., 2009: *Lice i naličje jezične globalizacije*, Nakladnik Srednja Europa, p. 162.
- Milardović, A., 2010: *Globalno selo: sociologija informacijskog društva i cyber kulture*, Centar za politološka istraživanja, Zagreb
- Odegovaa V., Zabulioniteb K. A., 2014: Linguacultural Globalization: Objective Tendencies and the Perspective Issue, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 154, p. 475 – 481., www.sciencedirect.com
- Raikhan S., Moldakhmet M., Ryskeldy M., Alua M., 2013: The interaction of globalization and culture in the modern world, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 122, p. 8 – 12., www.sciencedirect.com
- Smokotin V., Alekseyenkob A. S., Petrovac, G., 2014: The Phenomenon of Linguistic Globalization: English as the Global Lingua Franca (EGLF), *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 154, p. 509 – 513., www.sciencedirect.com

Zahvaljujem na pažnji!